

การไหลเวียนและพื้นที่ชายแดน: มองมุมใหม่ค่ายผู้ลี้ภัย บริเวณชายแดน ไทย-พม่า

จิราพร เหล่าเจริญวงศ์

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นักศึกษาระดับปริญญาเอก ภาควิชามานุษยวิทยา
สถาบันอัมสเตอร์ดัมเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยอัมสเตอร์ดัม

วารสารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา 35(1): มกราคม - มิถุนายน 2559

บทความ

rethinking border spaces: flows in a refugee camp on the Thailand-Burma border

Jiraporn Laocharoenwong

Department of Sociology and Anthropology,
Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

PhD student, Department of Anthropology,
The Amsterdam Institute for Social Science Research (AISSR),
University of Amsterdam

บทความนี้เสนอมุมมองในการศึกษาค่ายผู้ลี้ภัยผ่านการไหลเวียน และปฏิสัมพันธ์ของการไหลเวียนขององค์กรระหว่างประเทศ รัฐบาลไทย ผู้คน และเครือข่าย และชักชวนให้ตั้งคำถามและเปลี่ยนมุมมองเดิมในการทำวิจัยเรื่องค่ายผู้ลี้ภัยและพื้นที่ชายแดน ซึ่งโดยทั่วไปมักมองว่าค่ายผู้ลี้ภัยเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะปิดและตกอยู่ในสภาวะยกเว้นที่มีรัฐเป็นศูนย์กลางของอำนาจ กรณีศึกษาค่ายผู้ลี้ภัยในจังหวัดตากที่ตั้งอยู่มานานกว่าสามสิบปี สะท้อนให้เห็นลักษณะที่แตกต่างออกไป เนื่องจากมีการไหลเวียนขององค์กรมนุษยธรรมระหว่างประเทศและการเคลื่อนย้ายของผู้คนเข้า-ออกพื้นที่แห่งนี้เป็นประจำ การมีอยู่ขององค์กรระหว่างประเทศทำให้เกิดการแข่งขันและต่อสู้ทางอำนาจในพื้นที่ค่ายผู้ลี้ภัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าค่ายผู้ลี้ภัยไม่ได้ตกอยู่ในการควบคุมของคนหรือองค์กรใดแต่เพียงผู้เดียว และแม้ว่าลักษณะทางกายภาพของค่ายผู้ลี้ภัยจะดูเหมือนจะเป็นพื้นที่ปิด แต่จากการศึกษาภาคสนามพบว่า พลวัตของการเคลื่อนย้าย การไหลเวียน และการใช้เทคโนโลยีติดต่อสื่อสารของผู้ลี้ภัย ได้เชื่อมต่อกับค่ายผู้ลี้ภัยเข้ากับชุมชนชายแดน ชุมชนภายนอก และข้ามพรมแดน

คำสำคัญ การไหลเวียน, ค่ายผู้ลี้ภัย, ผู้ลี้ภัย, แม่หละ

บทคัดย่อ

ABSTRACT

This paper proposes to use flows as a methodological perspective to help better understand mobilities in refugee camps and to challenge preconception about refugee camps as a confined space and a space of exception where state has assumed absolute power over the lives of refugees. The case of Mae La refugee camp along the Thailand-Burma border has however illustrated rather different characteristics. Since the camp's formation more than three decades ago, there have been constant flows of international humanitarian agencies, donors, refugees and migrant workers going in and out of the camp. Flows of humanitarian agencies and donors have in a way contested sovereign power of the state. In parallel, the research finds that the inflows and outflows of refugees, and more recently the use of communication technology by refugees, have got the Mae La camp more connected to borderland and transnational communities.

keywords flows, refugee camp, refugee, Mae La

บทนำ

ที่ผ่านมารอบแนวคิดในการอธิบายเรื่องค่ายผู้ลี้ภัยมักจะมองว่าพื้นที่เช่นค่ายผู้ลี้ภัยเป็นพื้นที่ที่อยู่ในสภาวะยกเว้น (Agamben 1995; 1998) ผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งนั้นไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติ ผู้ลี้ภัยขาดอิสรภาพในการเคลื่อนย้ายตนเองออกจากพื้นที่ (no freedom of mobility) ขาดอำนาจในการต่อรองและในการดำเนินชีวิตประจำวันของตนเอง พื้นที่ผู้ลี้ภัยเป็นพื้นที่ไม่พึงปรารถนา (ตัวอย่างงานวิชาการที่กล่าวมาข้างต้น เช่น Agier 2011; Deardoff 2009; Diken 2004) กรอบแนวคิดดังกล่าวสะท้อนการมองค่ายผู้ลี้ภัยจากมุมมองของรัฐเป็นที่ตั้ง มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการจัดการผู้ลี้ภัย และเป็นการมองค่ายผู้ลี้ภัยแบบสถิต ดำรงอยู่ในระยะเวลาชั่วคราวและโดดเดี่ยว

กรณีนั้นก็ดี ใน ค.ศ. 2014 ผู้เขียนได้ทำวิจัยภาคสนามและอาศัยอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยที่จังหวัดตาก ตลอดระยะเวลาเกือบหนึ่งปีที่ลงพื้นที่ภาคสนามได้สังเกตเห็นการไหลเวียนเข้าออกขององค์กรระหว่างประเทศ เจ้าหน้าที่รัฐไทยจากส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น องค์กรกะเหรี่ยงและองค์กรทางศาสนาต่างๆ รวมถึงการไหลเข้าและออกของผู้ลี้ภัยในพื้นที่ค่ายผู้ลี้ภัยอยู่เสมอๆ รวมถึงเทคโนโลยีต่างๆ ที่ไหลข้ามผ่านขอบเขตทางกายภาพของค่ายผู้ลี้ภัย ซึ่งส่งผลให้เกิดเปลี่ยนแปลงในเชิงกายภาพของตัวค่ายผู้ลี้ภัย

ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2014 สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (The Office of the United Nations High Commissioner for Refugees: UNHCR) ตีตประกาศทั่วพื้นที่ค่ายผู้ลี้ภัยและประกาศผ่านเสียงตามสายว่าจะมีกระบวนการลงทะเบียนและทำบัตรประจำตัวผู้ลี้ภัย หลังจากที่ไม่เคยมีการใช้ระบบการลงทะเบียนใดๆ มานานราว 10 ปี ผู้ลี้ภัยที่อาศัยอยู่ที่อื่นได้หลังไหลกลับเข้ามาในค่ายผู้ลี้ภัย จากบ้านที่มีสมาชิกเพียงไม่กี่คนอาศัยอยู่ กลับเต็มไปด้วยสมาชิกคนอื่นๆ ที่พากันกลับมาจากข้างนอก นอกจากนี้ ยังมีองค์กรระหว่างประเทศจำนวนไม่น้อยที่ถอนตัวและหยุดให้การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในค่ายผู้ลี้ภัย โดยบางองค์กรได้ย้ายไปตั้งสำนักงานในประเทศพม่า ซึ่งยิ่งทำให้ข่าวลือเรื่องการปิดค่ายผู้ลี้ภัยดูมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นจริง และกลายมาเป็นหัวข้อหลักในการสนทนาของหมู่ผู้ลี้ภัยในค่าย ขณะเดียวกันรัฐบาลไทยได้เพิ่มความเข้มงวดในการตรวจเอกสารและจำนวนผู้เข้าออกในพื้นที่ค่ายผู้ลี้ภัย ทั้งองค์กรระหว่างประเทศและตัวผู้ลี้ภัยที่ต้องการเดิน

ทางออกนอกพื้นที่ค่ายผู้ลี้ภัย แนวโน้มที่รัฐบาลไทยจะดำเนินนโยบายส่งผู้ลี้ภัยกลับประเทศ ได้สร้างความกังวลและส่งผลให้ผู้ลี้ภัยหลายคนพยายามหาช่องทางต่างๆ หลายคนที่ได้ลงทะเบียนรับรองสถานะผู้ลี้ภัยของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ สมครใจที่จะเดินทางไปตั้งรกรากใหม่ในประเทศที่สาม เพราะคิดว่าเป็นความหวังเดียวที่จะไม่ถูกส่งตัวกลับประเทศพม่า ในทางกลับกัน ผู้ลี้ภัยหลายคนทั้งที่ได้รับและไม่ได้รับการรับรองสถานะผู้ลี้ภัยจากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ เลือกหลบหนีออกจากค่ายผู้ลี้ภัย เพราะหมดหวังที่จะได้ย้ายไปยังประเทศที่สาม จึงเลือกที่จะทำงานเป็นแรงงานข้ามชาติในแม่สอดแทน

ขณะเดียวกัน การหายไปของร้านโทรศัพท์และร้านอินเทอร์เน็ตทั้งที่เคยเป็นร้านที่มีผู้คนต่อคิวรอใช้บริการอย่างเนืองแน่น ถูกแทนที่ด้วยการเพิ่มขึ้นของร้านขายโทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์แบบพกพาและแท็บเล็ต ผู้คนในค่ายผู้ลี้ภัยสามารถติดต่อสื่อสารผ่านการพูดคุยทางโทรศัพท์ เครือข่ายสังคมออนไลน์ เด็กนักเรียนชาวกะเหรี่ยงได้ถ่ายรูปลูกเซลฟี (selfie) ภายในค่ายผู้ลี้ภัย เพื่อโพสต์ในเฟซบุ๊ก พร้อมส่งข้อความคิดถึงไปยังเพื่อนชายคนสนิทที่อยู่แสนไกลในสหรัฐอเมริกา ในขณะที่เด็กหนุ่มชาวคะฉิ่นโทรศัพท์ไปหาแม่ของเขาว่าจะกลับไปเยี่ยมบ้านที่รัฐคะฉิ่นในเดือนหน้าหลังจากเรียนจบจากวิทยาลัยสอนศาสนาในค่ายผู้ลี้ภัย เทคโนโลยีได้ข้ามผ่านเขตแดนทางกายภาพที่เป็นลักษณะของค่ายผู้ลี้ภัย และกลายเป็นช่องทางการติดต่อสื่อสารหลักของผู้คนในค่ายผู้ลี้ภัยกับบุคคลอื่นที่อยู่นอกค่ายผู้ลี้ภัยได้

ท่ามกลางบริบททางการเมืองและสังคมที่ซับซ้อนที่ทำให้ผู้ลี้ภัยได้อพยพมาตั้งรกรากอยู่ในบริเวณชายแดนประเทศไทย-พม่า จนนำมาสู่การจัดตั้งค่ายผู้ลี้ภัยขึ้นใน ค.ศ. 1984 ระยะเวลาที่สามสิบปีที่ผ่านมา การไหลเวียนของผู้คน รัฐบาลไทย องค์กรระหว่างประเทศ ฯลฯ มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของค่ายผู้ลี้ภัยที่ต่อเนื่องและยาวนาน ประกอบสร้างพื้นที่ในค่ายผู้ลี้ภัย หรือความเป็นค่ายผู้ลี้ภัยอย่างไร

มานูเอล คาสเทลส์ (Manuel Castells) กล่าวว่าการศึกษาพื้นที่ในปัจจุบันไม่ได้สนใจพื้นที่แคบในเชิงภูมิศาสตร์กายภาพเท่านั้น แต่เป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยการไหลเวียน (space of flows) พื้นที่ดังกล่าวเป็น "การจัดระเบียบทางกายภาพที่เกิดขึ้นจากการใช้เวลาร่วมกัน เป็นผลจากการกระทำและปฏิบัติการทางสังคมของผู้คน อำนาจ หรือโครงสร้าง

ที่ทำงานร่วมกันผ่านการไหลเวียน” (Castells 1996) ส่วนซัสเกีย ซาสส์เซน (Saskia Sassen) มองว่าการไหลเวียนของผู้คน องค์กร สินค้า มาตรการทางการเมืองและเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และความเชื่อทางศาสนา ได้ทำให้ชายแดนในรูปแบบเดิมถูกปรับเปลี่ยน มีพื้นที่ใหม่ๆ เกิดขึ้น และทำให้เขตแดนได้กลายเป็นสิ่งเลื่อนไหล (Sassen 2011) การศึกษาพื้นที่ค่ายผู้ลี้ภัย และอาณาบริเวณผ่านการไหลเวียนของผู้คน ทำให้เราได้เข้าใจพื้นที่และอาณาบริเวณชายแดน ที่ไม่ใช่เพียงการมองแบบเอารัฐเป็นศูนย์กลางและชายแดนเป็นชายขอบของการศึกษาเท่านั้น หากแต่ทำให้เราหลุดออกไปจากกรอบแนวคิดดังกล่าวที่มองไม่เห็นถึงตัวตนและพลวัตในพื้นที่ชายแดน (van Schendel 2005)

บทความนี้โต้แย้งกรอบความคิดเดิมในการอธิบายพื้นที่ผู้ลี้ภัย โดยได้หยิบเอาแนวคิดเรื่องการไหลเวียน (flows) มาเป็นกรอบแนวคิดหลักในการศึกษาการเคลื่อนย้ายของผู้คน และตัวแสดงในค่ายผู้ลี้ภัย และในฐานะวิถีวิทยาของตัวมันเองที่ไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ ผู้เขียนได้หยิบยกการไหลเวียนของตัวแสดงหลักๆ ซึ่งเห็นได้ชัดว่าเป็นการไหลเวียนที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในค่ายผู้ลี้ภัยมาใช้ในการศึกษา คือ การไหลเวียนขององค์กรระหว่างประเทศ ระเบียบและข้อปฏิบัติ การไหลเวียนของรัฐบาลไทยและอำนาจในการจัดการดูแล และการไหลเวียนของผู้คน (ผู้ลี้ภัยและผู้อพยพ) ผู้เขียนใช้วิธีการติดตามการไหลเวียนในฐานะวิถีวิทยาโดย 1) ผ่านการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ทั้งการเคลื่อนย้ายไปตามสภาพการณ์ในชีวิตประจำวันและพลวัตของผู้ลี้ภัยและคนในค่าย เช่น การติดตามผู้ลี้ภัยเดินทางเข้าและออกค่ายไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง ตัวเมืองชายแดน บนรถสองแถว หรือเดินทางกลับไปยังพม่า และ 2) การสังเกตกระแสการไหลเวียนต่างๆ ที่ผ่านเข้าออกในพื้นที่ค่าย เช่น ประตูเข้า-ออกค่ายผู้ลี้ภัย ในร้านน้ำชา และในช่วงระยะเวลาที่มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นในค่ายผู้ลี้ภัย เช่น การลงทะเบียนเพื่อให้บัตรประจำตัวผู้ลี้ภัยจากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ นอกจากนี้ ผู้เขียนเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการพูดคุยทั่วไปในชีวิตประจำวันกับผู้คนในค่ายผู้ลี้ภัย

บทความนี้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นสองส่วนคือ 1) ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางอำนาจในค่ายผู้ลี้ภัยระหว่างองค์กรระหว่างประเทศและรัฐไทย และ 2) การประกอบสร้างพื้นที่ค่ายผู้ลี้ภัยจากการไหลเวียนเข้าออกของผู้ลี้ภัย เครือข่าย และเทคโนโลยี

แผนที่ 1 ค่ายผู้ลี้ภัย 9 แห่ง
บริเวณชายแดนไทย-พม่า
(ที่มา: UNHCR)

ค่ายผู้ลี้ภัย บริบท และการเปลี่ยนแปลง

ตามแนวชายแดนตะวันตกของประเทศไทยติดกับประเทศพม่ามีค่ายผู้ลี้ภัยอยู่ทั้งหมด 9 แห่ง ค่ายผู้ลี้ภัยในจังหวัดตากที่ผู้เขียนได้ใช้เวลาช่วงหนึ่งทำงานวิจัยภาคสนามนั้น เป็นเหมือนเมืองหลวงของค่ายผู้ลี้ภัยทั้งหมดและตั้งอยู่มานานกว่า 30 ปี มีประชากรที่อาศัยอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยแห่งนี้ประมาณสี่หมื่นคน จากจำนวนประชากรผู้ลี้ภัยชาวพม่าในประเทศไทยทั้งสิ้น 110,307 คน (The Border Consortium 2015) ผู้คนที่อาศัยอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยส่วนใหญ่เป็นคนกะเหรี่ยงสะกอและนับถือศาสนาคริสต์ เนื่องจากรัฐกะเหรี่ยงมีชายแดนติดกับฝั่งประเทศไทย เมื่อมีการสู้รบกันระหว่างกองกำลังชนกลุ่มน้อยและรัฐบาลพม่า หรือระหว่างกองกำลังด้วยกันเอง ผู้คนจากรัฐกะเหรี่ยงได้อพยพข้ามมายังชายแดนไทย แต่กลุ่มชาวกะเหรี่ยงมิใช่กลุ่มชาติพันธุ์เดียวที่อาศัยอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยแห่งนี้ มีชาวพม่า ปะโอ มอญ กะเหรี่ยงแดง คะฉิ่น นากา ล่าหู่ โรฮิงญา ที่อพยพมาจากอีกฟากของชายแดนมาอาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งนี้เช่นเดียวกัน ภาษาที่ใช้ในค่ายผู้ลี้ภัยส่วนใหญ่จะเป็นภาษากะเหรี่ยงสะกอ รอง

ลงมาคือภาษาพม่า รวมถึงภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ผู้คนในค่ายผู้ลี้ภัยหลายคนสามารถพูดและเขียนภาษาไทย และภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ผู้คนในค่ายผู้ลี้ภัยก็มีความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกัน คือ ศาสนาคริสต์ พุทธ อิสลาม และนับถือผี (animism)

ค่ายผู้ลี้ภัยแห่งแรกที่ได้รับการก่อตั้งอย่างเป็นทางการโดยได้รับอนุญาตจากทางรัฐบาลไทยใน ค.ศ. 1984 คือค่ายผู้ลี้ภัยแม่หละ ตั้งอยู่ที่อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก ก่อนการตั้งค่ายผู้ลี้ภัยอย่างเป็นทางการได้มีผู้ลี้ภัยที่อพยพข้ามมาอาศัยอยู่บริเวณชายแดนไทยในรูปแบบของค่ายหรือศูนย์อพยพเล็กๆ และก่อนหน้านั้นการหนีภัยต่างๆ จากฝั่งพม่าอยู่ในลักษณะที่ชั่วคราว หรือเป็นการลี้ภัยตามฤดูกาล (seasonal refuge) ในงานของเอดิธ บาวล์ส (Edith Bowles) และจากรายงานฉบับแรกของ The Border Consortium (TBC) ในปี 1984 ได้บันทึกว่าผู้ลี้ภัยได้หลบหนีจากฝั่งพม่ามายังฝั่งไทยนับตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1960 ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศพม่ามีการสู้รบของกองกำลังชาติพันธุ์ต่างๆ เพื่อปลดแอกจากรัฐบาลทหารพม่าในขณะนั้น ทำให้มีผู้ลี้ภัยอพยพมายังฝั่งไทยเป็นระยะ โดยผู้ลี้ภัยเหล่านั้นจะอพยพข้ามมาเมื่อมีการสู้รบและจะกลับไปเมื่อการสู้รบสิ้นสุดลง (Bowles 1998; The Border Consortium 1984)

เมื่อสถานการณ์การสู้รบและความขัดแย้งทวีความรุนแรงมากขึ้นในช่วง ค.ศ. 1984 กองกำลังทหารพม่าไม่ถอนทัพกลับในช่วงหน้าฝน ทำให้มีผู้ลี้ภัยตกค้างในฝั่งไทยและอาศัยอยู่ในค่ายอพยพเล็กๆ ตลอดแนวชายแดน ส่งผลให้ทางรัฐบาลไทยอนุญาตให้มีการจัดตั้งค่ายผู้ลี้ภัยขึ้นอย่างเป็นทางการในช่วงปีนั้น โดยในสมัยนั้นรัฐบาลไทยได้ปล่อยให้ผู้ลี้ภัยดูแลและจัดการตนเอง มีการช่วยเหลือจากองค์กรระหว่างประเทศไม่กี่องค์กร ได้แก่ องค์กรศาสนา เช่น Consortium of Christian Agency ปัจจุบันคือ The Border Consortium และกลุ่มบาทหลวงในศาสนาคริสต์ และกลุ่มแพทย์ไร้พรมแดน (Médecins Sans Frontières: MSF) ใน ค.ศ. 1988 เกิดเหตุรัฐบาลทหารพม่าใช้กำลังปราบปรามกลุ่มนักศึกษา ส่งผลให้มิกกลุ่มนักศึกษาที่ร่วมต่อต้านรัฐบาลทหาร และประชาชนทั่วไปหนีภัยมายังฝั่งไทยและอาศัยอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยจำนวนมาก และต่อมาใน ค.ศ. 1995 ที่เกิดการรบกันระหว่างกองกำลังกะเหรี่ยง 2 ฝ่าย จนในที่สุดศูนย์กลางกองบัญชาการของกะเหรี่ยงคริสต์ (Karen National Union: KNU) ได้ล่มสลายลง มีผู้ลี้ภัยข้ามมาอาศัยฝั่งไทยและในค่ายผู้ลี้ภัยเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

จากจำนวนผู้ลี้ภัยที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและหนาแน่น ประกอบกับสถานการณ์การต่อสู้ที่ทวีความรุนแรง และบางครั้งมีการรบที่ข้ามมายังฝั่งไทย รัฐบาลไทยจึงเข้าไปดูแลจัดการค่ายผู้ลี้ภัย โดยส่งการให้กระทรวงมหาดไทย เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลค่ายผู้ลี้ภัยอย่างเต็มตัว มีการชิงรั้วลวดหนาม และจ้างอาสาสมัครป้องกันดินแดน (อส.) เพื่อดูแลความปลอดภัยของค่ายผู้ลี้ภัยทั้งหมด และสั่งให้มีการรวมค่ายอพยพเล็กๆ ตลอดแนวชายแดนเข้าด้วยกัน จนเหลือค่ายผู้ลี้ภัยหลักทั้ง 9 แห่ง ดังในปัจจุบัน ในช่วงระยะแรกของการก่อตั้งค่ายผู้ลี้ภัย รัฐบาลไทยมิได้เชิญองค์กรระหว่างประเทศ รวมถึงไม่อนุญาตให้สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติเข้ามาดูแลในพื้นที่ เนื่องด้วยเกรงว่าจะมีปัญหาทางด้านความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศพม่าเป็นหลัก หลังจากนั้นกว่าสิบปี ใน ค.ศ. 1997 รัฐบาลไทยได้อนุญาตให้สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ เข้ามาตั้งสำนักงานที่ชายแดนเพื่อดูแลผู้อพยพลี้ภัย (Bowles 1998) และใช้เวลาราว 8 ปี ในการเริ่มกระบวนการลงทะเบียนผู้ลี้ภัยที่อาศัยอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยทั้งหมด

หลังจากที่รัฐบาลไทยเปิดพื้นที่และอนุญาตให้องค์กรระหว่างประเทศได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือกับผู้ลี้ภัย มีองค์กรระหว่างประเทศราว 26 องค์กร เดินทางมายังประเทศไทยและตั้งสำนักงานยังพื้นที่ชายแดนในช่วง 10-20 ปีแรกของการตั้งค่ายผู้ลี้ภัย (The Committee for Coordination of Services to Displaced Persons in Thailand (CCSDPT) 2015) การเข้ามาขององค์กรระหว่างประเทศต่างๆ ไม่ได้นำพามาแค่เม็ดเงินบริจาคเท่านั้น แต่ละองค์กรได้ลงมาให้ความช่วยเหลือผู้ลี้ภัยแตกต่างกันออกไปตามคำสั่งและแนวทาง หรือทำตามวัตถุประสงค์ของผู้บริจาค ความช่วยเหลือในค่ายผู้ลี้ภัยครอบคลุมตั้งแต่ความต้องการขั้นพื้นฐาน (อาหาร เสื้อผ้า ที่พัก การรักษาพยาบาล) สาธารณูปโภค (น้ำดื่ม น้ำใช้ ห้องน้ำ เครื่องปั่นกระแสไฟฟ้า) รวมถึงการสร้างโรงเรียน ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้และฝึกทักษะอาชีพ การให้ความรู้ด้านกฎหมาย สร้างความเข้าใจ และความรู้ด้านเพศและเพศสภาวะ ความเท่าเทียมกันทางเพศ และสิทธิสำหรับเด็กและคนพิการ เป็นต้น

การเข้ามาของความช่วยเหลือจากนานาชาติและองค์กรระหว่างประเทศนำไปสู่การพัฒนาในค่ายผู้ลี้ภัย ผู้ลี้ภัยสามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างไม่ลำบากนัก สามารถเข้าถึงการศึกษาและสาธารณสุขที่มีคุณภาพ ผู้ลี้ภัยหลายคนได้ทำงานเป็นลูกจ้างขององค์กรระหว่าง

ประเทศต่างๆ ซึ่งทำให้เขาเหล่านั้นได้มีสถานะเหมือนเป็นเจ้าของหน้าที่องค์กรระหว่างประเทศมากกว่าการเป็นแค่ผู้ลี้ภัยที่รอคอยรับความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา เมื่อเทียบเงื่อนไขการดำรงชีวิตอยู่ของผู้ลี้ภัยกับหมู่บ้านหรือชุมชนในรัฐกะเหรี่ยงหรือที่อื่นๆ ในประเทศพม่า ที่ชีวิตของผู้คนที่นั่นอาจต้องหนีการสู้รบ ถูกเรียกเก็บภาษีที่ไม่เป็นธรรม หรือถูกเกณฑ์ไปใช้แรงงานแบกหามอย่างทารุณ ชีวิตในค่ายผู้ลี้ภัยนั้นคงดีกว่ามาก จากระยะเวลาที่ค่ายผู้ลี้ภัยได้ดำรงอยู่มานานกว่าสามสิบปีแล้วนั้น มีการไหลเวียนของผู้คน องค์กร ที่เข้าออกในค่ายผู้ลี้ภัย ทำให้ค่ายผู้ลี้ภัยนั้นไม่ได้เป็นพื้นที่หยุดนิ่ง แต่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ค่ายผู้ลี้ภัยอยู่ในสภาวะยกเว้น?

นักปรัชญาการเมือง จอร์จีโอ อะกัมเบน (Giorgio Agamben) ได้นิยามว่าพื้นที่ค่ายผู้ลี้ภัยนั้นเหมือนอยู่ในสภาวะยกเว้น ชีวิตทางการเมืองและสิทธิในความเป็นมนุษย์ของคนที่อยู่ในพื้นที่นั้นได้ถูกลดทอน และตกอยู่ในสภาวะเปลือยเปล่า (“bare life”; (Agamben 1998; 2005)) เมื่อการเป็นผู้ลี้ภัยคือการข้ามเส้นเขตแดนของรัฐชาติหนึ่งไปยังอีกรัฐหนึ่ง สถานะความเป็นพลเมืองได้ถูกเปลื้องออกไปเมื่อผู้ลี้ภัยเดินออกจากรัฐที่ตนสังกัดอยู่ รัฐใหม่ไม่ต้อนรับและปฏิเสธการให้การคุ้มครองกับผู้ลี้ภัยเพราะไม่ใช่พลเมืองของรัฐตน ผู้ลี้ภัยจึงเป็นพลเมืองที่ถูกปฏิเสธและตกอยู่ในสภาวะที่เปราะบางปราศจากความคุ้มครอง งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ลี้ภัยและค่ายผู้ลี้ภัยมักจะใช้แนวคิดของอะกัมเบนในการอธิบาย โดยมุ่งความสนใจไปที่การสังเกตกระบวนการส่งผู้อพยพหรือผู้ลี้ภัยกลับประเทศ สถานที่กักกัน ค่ายผู้ลี้ภัยในประเทศต่างๆ หรือปฏิบัติการของรัฐที่เน้นย้ำในอำนาจอธิปไตยของรัฐที่ส่งผลให้คนตกอยู่ในสภาวะยกเว้น (Rajaram and Grundy-Warr 2004; Dikens 2004)

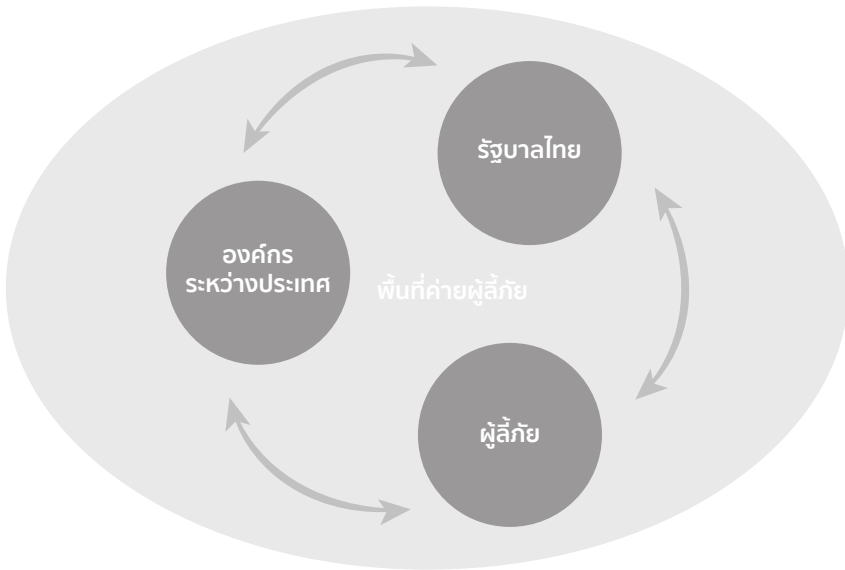
ส่วนงานวิจัยเกี่ยวกับผู้ลี้ภัยในประเทศไทย งานศึกษาของเดชา ตั้งสีฟ้า ได้สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตของผู้ลี้ภัยชาวกะเหรี่ยงที่ตกเป็นเหยื่อจากภัยสงครามการต่อสู้ที่ยาวนานระหว่างรัฐบาลพม่าและกองกำลังชนกลุ่มน้อย พวกเขาเหล่านี้อาศัยอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยที่ไม่ได้รับรองสถานะผู้ลี้ภัยหรือให้การปกป้องคุ้มครองทางกฎหมาย งานของเดชาชี้ให้เห็นว่าสภาวะการเป็นผู้ลี้ภัยนั้นเป็นเหยื่อทั้งจากสงคราม และจากแนวคิดเรื่องสิทธิพลเมืองที่จำกัด

อยู่เพียงความเป็นพลเมืองของรัฐ (Tangseefa 2006) ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงนี้ส่วนหนึ่งมาจากสถานะที่ เจมส์ มิลเนอร์ (James Milner) และ กิล เลิซเซอร์ (Gil Loescher) เรียกว่าเป็นสถานการณ์ที่ถูกทำให้เกิดการลี้ภัยที่ต่อเนื่องยาวนานด้วยเหตุจากสงครามในพม่าที่ยังไม่สิ้นสุดลง (Milner and Loescher 2011) ผู้ลี้ภัยในชายแดนประเทศไทย-พมานั้นมีชีวิตเสมือนตกอยู่ในสภาวะยกเว้นในฐานะที่ต้องอพยพจากรัฐที่ไม่ยอมรับพวกเขาเป็นพลเมืองของรัฐหรือมีความขัดแย้งมาสู่รัฐใหม่ที่ไม่ยอมรับพวกเขาในสถานะของผู้ลี้ภัย และในฐานะผู้ที่ถูกปฏิเสธให้สิทธิหรือการปกป้องคุ้มครองจากรัฐ

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนเสนอว่า การมองค่าผู้ลี้ภัยในลักษณะดังกล่าวนั้นเป็นการมองที่สถิตและมุ่งให้ความสำคัญกับการมีอยู่ของเส้นเขตแดนและอำนาจรัฐในการลงมาจัดการกับชีวิตของผู้คนในทุกมิติจนเกินไป และที่สำคัญในมุมมองของกัมเบน การเป็นผู้ลี้ภัยหมายถึงการสูญเสียชีวิตทางการเมืองของคนกลุ่มนั้นด้วย

กรณีค่าผู้ลี้ภัยในประเทศไทย หากมองในบริบทของการก่อตั้งค่าผู้ลี้ภัยแล้วจะเห็นว่าผู้ลี้ภัยได้รับการช่วยเหลือจากองค์กรระหว่างประเทศอยู่ก่อนแล้ว โดยเฉพาะผ่านกลุ่มที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาและผู้ลี้ภัยก็มีความคุ้นเคยกับองค์กรระหว่างประเทศมาตลอด รัฐบาลไทยได้เข้ามาดูแลจัดการค่าผู้ลี้ภัยหลังจากมีการก่อตั้งค่าอย่างเป็นทางการ แต่เป็นไปในลักษณะที่ดูแลจากระยะไกลจนกระทั่งเกิดการต่อสู้ที่เข้ามาโจมตีในค่าผู้ลี้ภัยในเขตแดนไทย รัฐบาลไทยจึงลงมาดูแลค่าผู้ลี้ภัยอย่างเต็มตัวใน ค.ศ. 1997 หลังจากนั้น สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติที่มีหน้าที่โดยเฉพาะในการปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้ลี้ภัยที่เป็นพันธะของสหประชาชาติ ได้เข้ามาทำงานในพื้นที่ร่วมกับองค์กรระหว่างประเทศอื่นๆ จะเห็นได้ว่าองค์กรระหว่างประเทศเข้ามาพร้อมกับชุดอุดมการณ์และแนวคิดที่เป็นสากล และแสดงบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือผู้ลี้ภัย หรือสร้างความสนใจในประเด็นเรื่องผู้ลี้ภัยจากนานาชาติ

หากพิจารณาถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่ค่าผู้ลี้ภัย การเข้ามาและการปฏิบัติการขององค์กรระหว่างประเทศทำให้เกิดการไหลเวียนของอำนาจที่มาจากตัวแสดงอื่นที่ไม่ใช่เพียงแค่อำนาจของรัฐ จากภาพ 2 เราสามารถสังเกตเห็นถึงการไหลเวียนขององค์กรระหว่างประเทศ รัฐไทย และผู้ลี้ภัย และการปะทะสังสรรค์ทางอำนาจในค่าผู้ลี้ภัยผ่านการ

แผนภาพ 1 การปะทะสังสรรค์ของการไหลเวียนในค่ายผู้ลี้ภัย

ไหลเวียนได้อย่างชัดเจน ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างกรณีข่าวลือเรื่องการปิดค่ายผู้ลี้ภัยและการส่งผู้ลี้ภัยกลับถิ่นฐานเดิม ที่แสดงให้เห็นถึงการปะทะกันทางอำนาจผ่านการไหลเวียนอยู่ในตัวแสดงทั้งสามคือ องค์กรระหว่างประเทศ รัฐบาลไทย และผู้ลี้ภัย

การขึ้นมาปกครองของรัฐบาลทหารหลังการรัฐประหารในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2014 ได้สร้างความหวาดวิตกให้กับผู้ลี้ภัย เนื่องจากทหารได้ลงมาสั่งการให้มีการนับจำนวนผู้ลี้ภัยในค่ายผู้ลี้ภัยทั้ง 9 แห่ง เป็นประจำทุกเดือน หากผู้ลี้ภัยคนไหนมีชื่อแต่ไม่ได้ปรากฏตัวในวันตรวจนับเกินสองครั้ง จะถูกตัดชื่อออกจากทะเบียนรายชื่อผู้ลี้ภัย และหากพบว่ามิใคร่ที่อาศัยอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยและไม่มียรายชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านจะต้องออกจากค่ายผู้ลี้ภัยทันที นอกจากนี้ ทหารได้มีคำสั่งเพิ่มความเข้มงวดในการตรวจสอบเอกสารและจำนวนผู้เข้า-ออกในค่ายผู้ลี้ภัย และสั่งการให้อาสาสมัครปกป้องดินแดนตั้งจุดตรวจและประจำอยู่ทุกประตูที่ผู้ลี้ภัยใช้เข้า-ออก

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้สร้างความหวาดวิตกให้กับผู้ลี้ภัย มีข่าวลือเรื่องการปิดค่ายผู้ลี้ภัยและการส่งผู้ลี้ภัยกลับประเทศแพร่กระจายอย่างรวดเร็วในค่ายผู้ลี้ภัย และกลายเป็น

ประเด็นในวงสนทนาของผู้ลี้ภัยที่ติดก้นวกับชีวิตตนเองและครอบครัวหากถูกส่งกลับไปยังถิ่นฐานเดิม (Burma Link 2014) มีความเคลื่อนไหวในหมู่ผู้ลี้ภัย การนัดประชุมหารือระหว่างผู้นำชุมชนของผู้ลี้ภัยในค่ายผู้ลี้ภัย และกับคณะกรรมการผู้ลี้ภัยชาวกระเหรี่ยง (Karen Refugee Committee) ในการประเมินสถานการณ์ มีการเผยแพร่ข่าวสารการวิเคราะห์สถานการณ์ในการส่งผู้ลี้ภัยกลับประเทศผ่านเว็บไซต์ของชาวกระเหรี่ยงและเว็บไซต์ต่างประเทศ ขณะเดียวกัน ก็มีการนำเอาสารคดีเรื่อง *Nothing About Us Without Us: Refugees' voices about their return to Burma* (Burma Partnership 2012) ซึ่งนำเสนอเสียงสะท้อนจากผู้ลี้ภัยเกี่ยวกับประเด็นการส่งผู้ลี้ภัยกลับประเทศและการวิจารณ์การทำงานของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติกลับมาเผยแพร่อีกครั้งในค่ายผู้ลี้ภัยด้วย

การเคลื่อนไหวของผู้ลี้ภัยได้นำไปสู่การออกมาชี้แจงและการออกมาให้การรับรองและสร้างความเชื่อมั่นกับผู้ลี้ภัยจากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติว่า แม้ในช่วงปีที่ผ่านมา สถานการณ์ในประเทศพม่าดูเหมือนจะดีขึ้นตามลำดับและดูเหมือนจะสร้างความคาดหวังในการส่งผู้ลี้ภัยกลับประเทศในอนาคตอันใกล้ แต่ทางองค์กรข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติเชื่อว่า การจัดการส่งผู้ลี้ภัยกลับประเทศนั้นยังไม่สามารถทำได้ในเวลานี้ด้วยความไม่พร้อมของเงื่อนไขในการที่จะส่งผู้ลี้ภัยกลับไป (Saw 2012)

ประเด็นเรื่องการส่งผู้ลี้ภัยกลับถิ่นฐานเดิมถูกหยิบยกขึ้นมาโดยรัฐบาลไทยบ่อยครั้งในที่ประชุมและมีการพูดคุยกันในเรื่องนี้มานานนับตั้งแต่ ค.ศ. 1998 แต่ทุกครั้งจะได้รับการคัดค้านทั้งจากองค์กรระหว่างประเทศและจากตัวผู้ลี้ภัย ซึ่งให้เหตุผลว่าสถานการณ์ในพม่ายังไม่สงบและไม่พร้อมที่จะส่งผู้ลี้ภัยกลับประเทศ และเตือนให้รัฐบาลไทยทำตามพันธะสัญญาว่าจะไม่มีการบังคับส่งผู้ลี้ภัยกลับถิ่นฐานเดิมหากปราศจากความสมัครใจจากผู้ลี้ภัย (Lang 2002)

แพทริเซีย โอเวนส์ (Patricia Owens) ได้เสนอแนวคิดจากข้อค้นพบเชิงประจักษ์จากค่ายผู้อพยพพม่าในประเทศออสเตรเลีย ที่เธอเรียกว่าการเมืองในรูปแบบใหม่ กล่าวคือ ผู้ลี้ภัยได้ออกมาบอกว่าตนไม่มีสิทธิ์ที่จะออกมาเรียกร้องในพื้นที่สาธารณะ และฉกฉวย

โอกาสนั้นในการเรียกร้องให้บุคคลอื่นออกมาต่อสู้ทางการเมืองแทนตน โอเวนส์ได้วิจารณ์แนวคิดของอะกัมเบนว่าเป็นแนวคิดแบบเบ็ดเสร็จที่การต่อรองในพื้นที่ทางการเมืองหรือการแสดงออกทางการเมืองของผู้ลี้ภัยไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หากมองแบบอะกัมเบน จะเห็นว่าผู้ลี้ภัยนั้นตกอยู่ในสภาพ “เปลือยเปล่า” แต่โอเวนส์เห็นว่าสถานการณ์ในแบบเดียวกันสามารถก่อให้เกิด “การเมือง” ในรูปแบบใหม่ขึ้นมา ซึ่งเป็นการต่อสู้ทางการเมืองในอีกรูปแบบหนึ่ง (Owens 2010) นอกจากนี้ แนวคิดของอะกัมเบนยังถูกท้าทายจากนักวิชาการจากกลุ่มประเทศโลกใต้ ซึ่งวิจารณ์ถึงแนวคิดของอะกัมเบนว่าไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในค่ายผู้ลี้ภัยที่ไม่ได้อยู่ในยุโรปได้ทั้งหมด ด้วยภูมิศาสตร์และบริบทของพื้นที่ค่ายผู้ลี้ภัยความสัมพันธ์อำนาจที่ไหลเวียนในพื้นที่นั้นแตกต่างออกไป พื้นที่ค่ายผู้ลี้ภัยในประเทศโลกใต้มักตกอยู่ภายใต้การดูแลและให้การช่วยเหลือขององค์กรด้านมนุษยธรรม (ซึ่งเป็นตัวแทนอุดมการณ์ของโลกตะวันตก) ที่ลงมาแทรกแซงและปฏิบัติการในพื้นที่ มากกว่าจะเป็นการจัดการหรืออยู่ภายใต้ขอบเขตการดูแลของรัฐที่ให้การพิกพิงกับผู้ลี้ภัยเพียงผู้เดียวแบบประเทศในโลกตะวันตก (Aburahme and Hilal 2009)

การตั้งอยู่ขององค์กรระหว่างประเทศในค่ายผู้ลี้ภัยแสดงให้เห็นว่า ค่ายผู้ลี้ภัยไม่ได้ตกอยู่ในสภาวะยกเว้นที่สถาบันที่มีอำนาจสูงสุดเช่นรัฐจะสามารถใช้อำนาจของตนได้อย่างเต็มที่ เพราะอำนาจของรัฐได้ถูกท้าทายหรือคัดค้านจากตัวแสดงอื่นที่มีอำนาจจากภายนอกที่เกือบเทียบเท่ารัฐ หากพิจารณาถึงการไหลเวียนและการปฏิสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างตัวแสดงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นรัฐไทย สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ หรือผู้ลี้ภัย ต่างก็แสดงออกและปฏิบัติการทางอำนาจตามที่ตนมี ในสภาวะดังกล่าวจะเห็นว่าอำนาจในพื้นที่ค่ายผู้ลี้ภัยนั้นกระจัดกระจายและมีการต่อรองผ่านตัวแสดงที่มีอำนาจ ทั้งอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจที่เทียบเท่า หรือคาบเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตย ในกรณีนี้ ค่ายผู้ลี้ภัยได้แสดงและสะท้อนให้เห็นนัยเชื่อมโยงกับการปกครองในระดับโลก (global governance) ที่ซึ่งอำนาจอธิปไตยไม่ได้จำกัดแค่เพียงการปกครองในระดับประเทศเท่านั้น หากแต่จะถูกแบ่งท่ามกลางตัวแสดงอื่นๆ ทั้งผู้กระทำการระหว่างประเทศ บริษัทข้ามชาติ ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ หรือแม้แต่เครือข่ายอาชญากรรม (Hansen and Stepputat 2005, 4; Appadurai 2003)

ในกรณีการจัดการค่ายผู้ลี้ภัยในประเทศไทย รัฐบาลไทยไม่ได้แสดงอำนาจอธิปไตยเหนือพื้นที่ทั้งหมดแม้ว่าจะมีอำนาจนั้นอย่างเต็มที่ แต่ปล่อยให้ตัวแสดงอื่นๆ เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการค่ายผู้ลี้ภัย โดยเฉพาะองค์กรระหว่างประเทศต่างๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือด้านสวัสดิการต่างๆ ของคนในค่ายผู้ลี้ภัย เคิร์สเทน แมคคอนนัคคี (Kirsten McConachie) วิเคราะห์การปกครองในค่ายผู้ลี้ภัยและชี้ให้เห็นว่าแท้จริงแล้วค่ายผู้ลี้ภัยนั้นมีหลายองค์อธิปัตย์ดำรงอยู่ นอกเหนือจากองค์กรระหว่างประเทศแล้ว ยังมีผู้นำศาสนา ผู้นำกองกำลังกะเหรี่ยงภูเขาติ ซึ่งมามีบทบาทในการสร้างบรรทัดฐานและให้ความคุ้มครองดูแลผู้ลี้ภัยในค่ายผู้ลี้ภัย เป็นต้น ดังนั้น ผู้ลี้ภัยสามารถที่จะแสดงออกในฐานะประธานของการกระทำทางการเมืองผ่านการฟังฟังกับอำนาจอธิปัตย์ที่หลากหลายซึ่งไม่ใช่แค่การมีชีวิตทางการเมืองแบบภายใต้รัฐแต่เพียงอย่างเดียว (McConachie 2014) การที่ค่ายผู้ลี้ภัยถูกปกครองจากอำนาจที่มาจากหลายองค์อธิปัตย์ทำให้ความสัมพันธ์ทางอำนาจนั้นเต็มไปด้วยความคลุมเครือและไม่ชัดเจน และบางครั้งก็เกิดการแย่งชิงอำนาจของตัวแสดงต่างๆ ในพื้นที่ค่ายผู้ลี้ภัยอีกด้วย (Rajah 2002)

ประสบการณ์ของผู้ลี้ภัยในบริบทของค่ายผู้ลี้ภัยในประเทศไทยได้สะท้อนให้เห็นว่า แม้สถานการณ์ในการทำให้เป็นผู้ลี้ภัย และการต้องอาศัยอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัย ทำให้ผู้ลี้ภัยเสมือนตกอยู่ในสภาวะเปราะบางอยู่ตลอดเวลา แต่การไหลเวียนและดำรงอยู่ขององค์กรระหว่างประเทศ รวมถึงกลุ่มผู้นำของผู้ลี้ภัยเองทำให้ผู้ลี้ภัยไม่ได้ตกอยู่ในสภาวะเปราะบางเปล่าที่ไร้การปกป้องเสียทีเดียว การดำรงอยู่ขององค์กรระหว่างประเทศสะท้อนให้เห็นถึงการปะทะและการต่อรองทางอำนาจที่เกิดขึ้นในค่ายผู้ลี้ภัย สภาวะที่รัฐไม่สามารถบังคับใช้อำนาจได้อย่างเต็มที่ เพราะมีอำนาจอื่นๆ เข้ามาท้าทาย อาจกล่าวได้ว่าค่ายผู้ลี้ภัยไม่ได้ตกอยู่ในสภาวะยกเว้นแต่หากอยู่ภายใต้การปกครองในระดับโลก

ในส่วนถัดไปจะกล่าวถึงการประกอบสร้างพื้นที่ของค่ายผู้ลี้ภัยผ่านการไหลเวียนของผู้คนที่อาศัยอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัย เทคโนโลยี และเครือข่ายของพวกเขา

ค่ายผู้ลี้ภัยเป็นพื้นที่ปิด?

“ไถ่อย่างห้าดาว ส้มตำ และหมุกรอบผัดกะเพรา” วิน เด็กหนุ่มลูกครึ่งพม่า-กะเหรี่ยง บอกผู้เขียน หลังจากขอวีซ่าให้ผู้เขียนดูจดหมายที่ออกให้โดยปลัดค่ายผู้ลี้ภัย อนุญาตให้เขาออกนอกค่ายได้เป็นเวลาเจ็ดวัน เขาเล่าว่าทุกครั้งที่เขาได้ไปแม่สอด เขาชอบไปกินส้มตำและหมุกรอบผัดกะเพราที่ร้านประจำ และซื้อไถ่อย่างห้าดาวกลับมาฝากคนที่บ้าน (ในค่ายผู้ลี้ภัย) และเขาชอบไปดูหนังในโรงหนังที่โลตัส แน่แน่นอนว่าวินไม่ใช่ผู้ลี้ภัยคนเดียวที่เคยเดินทางออกจากค่ายผู้ลี้ภัยไปแม่สอด มีผู้คนเดินทางเข้า-ออกค่ายผู้ลี้ภัยอยู่เป็นประจำ

นักเรียนหลายคนเดินทางมาจากรัฐต่างๆ ในประเทศพม่าเพื่อมาเรียนหนังสือในค่ายผู้ลี้ภัย เพราะเสียค่าใช้จ่ายที่ถูกกว่าแต่มีคุณภาพดีกว่า และมีองค์กรให้การสนับสนุนเรื่องทุนหากเป็นนักเรียนที่มีฐานะยากจน รวมถึงการมีโอกาสที่ดีกว่าในการศึกษาต่อหรือทำงานหลังจากเรียนจบ มีผู้อพยพหลายคนเข้ามาเพื่อสอนหนังสือให้กับนักเรียนในค่ายผู้ลี้ภัย หรือทำงานกับองค์กรเอกชน หลายคนเข้ามาอาศัยอยู่เพื่อการเข้าถึงการรักษาพยาบาลเพื่อโอกาสในการไปตั้งรกรากใหม่ที่ประเทศที่สาม หรือเพื่อหาช่องทางในการทำงานในประเทศไทยหรือที่อื่นๆ มีผู้ลี้ภัยหลายคนออกไปเยี่ยมคนรู้จัก ไปเรียนหนังสือต่อ ไปซื้อของหรือทำงานในแม่สอดในตอนเช้าและกลับมาในช่วงเย็น และจำนวนไม่น้อยเดินทางออกจากค่ายผู้ลี้ภัยเพื่อไปทำงานยังพื้นที่ใกล้เคียงหรือที่ไกลออกไป

ผู้คนเหล่านี้เล่าเรื่องการเดินทางมาที่ค่ายผู้ลี้ภัยที่ต่างกันออกไป ผู้คนที่อาศัยอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยนั้นได้เข้ามาสู่ค่ายผู้ลี้ภัยในช่วงเวลาที่ต่างกัน หากแต่บางคนอยู่มานานและบางคนก็เพิ่งเดินทางเข้ามาอยู่ใหม่ หลายคนออกไปใช้ชีวิตข้างนอกและกลับเข้ามาเยี่ยมครอบครัวที่อยู่ข้างในหรือกลับมาอยู่ในเวลาที่จำเป็น หรืออาจจะเข้าๆ ออกๆ ในทุกวัน พื้นที่ค่ายผู้ลี้ภัยจึงมีกระแสการไหลเวียนของผู้คนที่ผ่านเข้าและออกอยู่เสมอๆ แม้ว่าในเชิงกายภาพ ค่ายผู้ลี้ภัยจะถูกกั้นด้วยรั้วลวดหนาม แต่ค่ายผู้ลี้ภัยที่ผู้เขียนเห็นกลับไม่ได้เป็นพื้นที่ปิด หากเรามองและติดตามการไหลเวียนของผู้ลี้ภัยที่เข้าและออก เราจะพบว่า ค่ายผู้ลี้ภัยไม่ได้อยู่โดยปราศจากความสัมพันธ์กับพื้นที่อื่นๆ แม้ว่าค่ายผู้ลี้ภัยแต่ละแห่งจะตั้งอยู่ห่างไกล หรือมีลักษณะแบบกระจัดกระจาย แต่ผู้คนในค่ายผู้ลี้ภัยในแต่ละแห่งต่างไปมาหาสู่และมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างแน่นแฟ้น (Lee 2012)

กรณีตัวอย่างที่กล่าวถึงข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นถึงข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ตรงกันข้ามกับงานศึกษาพื้นที่ค่ายผู้ลี้ภัยที่ผ่านมา ซึ่งมักจะมองว่าค่ายผู้ลี้ภัยจะมีลักษณะเป็นพื้นที่ปิด ค่ายผู้ลี้ภัยมักจะต้องอยู่ในที่ห่างไกล ชีวิตในค่ายผู้ลี้ภัยถูกตัดขาดออกจากโลกภายนอก บ่อยครั้งค่ายผู้ลี้ภัยได้รับการเปรียบว่าเป็นเสมือน “คุก” เป็นพื้นที่ที่ดูสิ้นหวัง แห้งแล้ง และโดดเดี่ยว เพราะผู้ลี้ภัยถูกจำกัดให้อาศัยอยู่แค่ในพื้นที่ของค่ายผู้ลี้ภัยและไม่สามารถเคลื่อนย้ายออกไปไหนได้ ซึ่งดูเหมือนว่าค่ายผู้ลี้ภัยจะขาดอิสระในการเคลื่อนย้าย หรือการอาศัยอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยทำให้ผู้ลี้ภัยขาดอิสรภาพในการเคลื่อนย้ายหรือการเดินทาง ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวปราศจากการติดต่อจากโลกภายนอก (ยกตัวอย่างเช่น Deardoff 2009; Dikens 2004)

งานวิจัยที่ศึกษาค่ายผู้ลี้ภัยตามกรอบแนวคิดเหล่านี้ได้ตอกย้ำภาพของค่ายผู้ลี้ภัยในฐานะที่เป็นพื้นที่ที่ไม่เป็นที่ต้อนรับหรือไม่พึงปรารถนาในสายตาของรัฐ (Agier 2011) เป็นการมองแบบบนลงล่างและสถิต ซึ่งมองไม่เห็นการไหลเวียนของสิ่งต่างๆ ในค่ายผู้ลี้ภัย การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ในค่ายผู้ลี้ภัย หรือเข้าใจค่ายผู้ลี้ภัยผ่านมุมมองของตัวผู้ลี้ภัยเอง ซึ่งต่างจากงานศึกษาพื้นที่ชายแดนผ่านการไหลเวียนของสินค้า ของวิลเลม ฟาน สเคนเดล ซึ่งได้ชี้ให้เห็นถึงคุณูปการสำคัญของศึกษาการไหลเวียนว่า แสดงถึงการประกอบเข้าด้วยกันระหว่างเขตแดนในเชิงกายภาพและสภาวะข้ามชาติที่อยู่ในพื้นที่ชายแดน เครือข่ายที่มาพร้อมกับตัวแสดงและการไหลเวียน นอกจากนี้ การไหลเวียนยังทำให้มองเห็นชีวิตประจำวันของผู้คนที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณแห่งนั้นด้วย (van Schendel 2005)

เทคโนโลยีกับการไหลเวียนของผู้คนและเครือข่าย

นอกจากนี้ การไหลเวียนของสิ่งต่างๆ เช่น การไหลเข้าออกของผู้คนที่ไปทำงานที่อื่นและกลับมา ได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพในค่ายผู้ลี้ภัย เช่น การเพิ่มขึ้นของงานรับสัญญาณดาวเทียมที่ติดอยู่บนหลังคาบ้าน เสาไฟฟ้า และเสาสัญญาณเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ ในจุดที่ไม่ไกลจากค่ายผู้ลี้ภัยมากนัก มีร้านขายโทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต โน้ตบุ๊ก ร้านขายซิมโทรศัพท์มือถือและรับเติมเงินออนไลน์ เทคโนโลยีที่มาพร้อมกับการเคลื่อนย้ายและการเดินทางของผู้ลี้ภัยเหล่านี้ นอกจากจะช่วยให้การติดต่อสื่อสารของผู้ลี้ภัยกับผู้อื่นภายนอกค่ายเป็นไปอย่างสะดวกมากขึ้น ยังช่วยให้ผู้ลี้ภัยรับรู้สถานการณ์และติดตามความ

เป็นไปนอกค้ายผู้ลี้ภัยได้อย่างทันท่วงที งานรับสัญญาณดาวเทียมที่ติดไว้บนหลังคาบ้านหลายหลังในค้ายผู้ลี้ภัย ทำให้ผู้ลี้ภัยสามารถติดตามสถานการณ์ในประเทศพม่าและที่เกิดขึ้นในที่อื่นๆ ทั่วโลก การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต รวมถึงบริการเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) วัอทสแอฟ (WhatsApp) ไลน์ (Line) และสไกป์ (Skype) เป็นต้น ได้กลายมาเป็นช่องทางที่สะดวกที่ผู้ลี้ภัยหลายคนใช้ติดต่อกับญาติหรือคนที่รู้จัก ผ่านการคุยและแลกเปลี่ยนข้อความ ภาพถ่าย กับผู้ที่ไม่ตั้งรกรากอยู่ประเทศที่สาม (เช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย หรือสวีเดน)

เทคโนโลยีเป็นสิ่งสำคัญและประกอบเข้ากับกระบวนการการย้ายถิ่นอย่างแยกขาดจากกันไม่ได้ ซึ่งมีได้จำกัดแค่ผู้อพยพผู้ลี้ภัยในประเทศไทย แต่เป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์โลก นอกจากนี้ ผู้ลี้ภัยในค้ายผู้ลี้ภัยในประเทศไทยยังใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการแสดงออกด้านอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และอุดมการณ์ทางการเมือง เช่น การอัปโหลดวิดีโอการแสดงรำตงภายในค้ายฯ วัइनยูทิวบ์ (Youtube) การจัดตั้งเว็บไซต์ของกลุ่มเครือข่ายนักเรียนกะเหรี่ยง (Karen Student Network Group: KSNIG) และกลุ่มกะเหรี่ยงเยาวชน (Karen Youth Organization: KYO) เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดข่าวสารความคิดและประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง การต่อสู้เพื่อเอกราช หรือใช้ในการส่งข่าวสารเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของกลุ่ม ตลอดจนการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายทางสังคมอื่นๆ เพื่อเคลื่อนไหวทางการเมือง นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งสถานีวิชวลภาษากะเหรี่ยงซึ่งกระจายเสียงผ่านเว็บไซต์ของ *Karen News* เป็นสื่อกลางส่งผ่านข่าวสารให้กับคนกะเหรี่ยงที่อยู่ตามพื้นที่ต่างๆ สามารถเข้าถึงและรับรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายนอกพื้นที่อยู่อาศัยของตนได้

เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารมีส่วนส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ภายในและภายนอกค้ายผู้ลี้ภัยที่มีความซับซ้อนและหลากหลาย เครือข่ายนั้นมีความสำคัญอย่างมากกับผู้ลี้ภัย การที่ผู้ลี้ภัยจะเข้ามาอาศัยอยู่ในค้ายผู้ลี้ภัยได้นั้นต้องอาศัยคนรู้จักและเครือข่ายคอยช่วยเหลือ ไม่มีผู้ลี้ภัยคนไหนที่ผู้เขียนได้สัมภาษณ์เดินทางมาและเข้ามาอยู่ในพื้นที่ด้วยตัวคนเดียว หรืออยู่โดยปราศจากความสัมพันธ์ทางสังคมกับคนอื่นๆ ในค้ายผู้ลี้ภัย

เครือข่ายในค่ายผู้ลี้ภัยมีอยู่มากมายและสลับซับซ้อน เช่น เครือข่ายทางศาสนา เครือข่ายทางเศรษฐกิจ การเมือง เครือข่ายทางชาติพันธุ์ หรือกลุ่มเครือข่ายทางการศึกษา นอกเหนือไปจากเครือข่ายที่ตั้งอยู่ตามอาณาบริเวณชายแดนแล้ว ผู้ลี้ภัยได้สร้างเครือข่ายข้ามพรมแดน เช่น เฟซบุ๊กของผู้ลี้ภัยกะเหรี่ยงที่ไปตั้งรกรากใหม่ในสหรัฐอเมริกา อังกฤษ สวีเดน เนเธอร์แลนด์ เป็นต้น ผู้ลี้ภัยที่ไปตั้งรกรากใหม่ได้ใช้เฟซบุ๊กในการติดต่อและดำรงรักษาความสัมพันธ์ของตนกับผู้คนที่ยังคงรู้จักในค่ายผู้ลี้ภัย หรือที่ไปตั้งรกรากใหม่ในประเทศต่างๆ และยังคงไว้เพื่อแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มตน

อเล็กซานเดอร์ ฮอร์สทมันน์ (Alexander Horstmann) ได้ชี้ให้เห็นถึงความผูกพันทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ผ่านเครือข่ายทางศาสนา ในกลุ่มกะเหรี่ยงผู้นับถือศาสนาคริสต์ คณะแบปติสต์ (Baptist) ในพื้นที่ค่ายผู้ลี้ภัยและที่อำเภอแม่สอด และกระบวนการสร้างเครือข่ายผ่านการชักจูงใจให้คนหันมานับถือศาสนาคริสต์ และใช้เครือข่ายทางศาสนาในการเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดน ตลอดจนการเข้าถึงพื้นที่ทางมนุษยธรรม (เช่น การรักษาพยาบาลและการศึกษา) ซึ่งกลุ่มศาสนานี้ไม่ได้มีเครือข่ายแค่ในประเทศไทยหรือพม่า แต่เชื่อมต่อกับองค์กรแบปติสต์ทั่วโลก (Horstmann 2010) ในขณะเดียวกัน งานศึกษาเครือข่ายกะเหรี่ยงพุทธในพื้นที่แม่สอดของประเสริฐ แรงค์กล้า ได้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ลี้ภัยชาวกะเหรี่ยงพุทธได้ใช้เครือข่ายทางศาสนาในการตั้งรกรากและบูรณาการตนเองให้เข้ากับสังคมใหม่นอกค่ายผู้ลี้ภัย (Rangkla 2013) จะเห็นว่านอกจากเครือข่ายจะมีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดการไหลเวียนของผู้คนในพื้นที่ชายแดน และเป็นส่วนเชื่อมต่อการข้ามพรมแดนไปที่อื่นๆ ทั่วโลกแล้ว เครือข่ายยังช่วยให้ผู้ลี้ภัยสามารถเปลี่ยนผ่านจากสภาวะพลัดถิ่น สู่กระบวนการผสมผสานตัวเองในสถานะสมาชิกในสังคมใหม่อีกด้วย

การไหลเวียนของผู้คนในค่ายผู้ลี้ภัย เทคโนโลยีที่เชื่อมต่อผู้คนในค่ายผู้ลี้ภัยและกลุ่มเครือข่ายอื่นๆ ทั้งบริเวณรอบๆ และข้ามพรมแดน ได้ทำให้เห็นถึงการประกอบเข้าด้วยกันระหว่างเขตแดนในเชิงกายภาพ และสภาวะข้ามชาติที่อยู่ในพื้นที่ชายแดนดังข้อเสนอมของ ฟาน สเตนเดล การศึกษาการไหลเวียนของผู้คนในค่ายผู้ลี้ภัยนั้นได้โต้แย้งกับกรอบแนวคิดเดิมที่อธิบายไว้ว่าค่ายผู้ลี้ภัยวามักเป็นพื้นที่ปิด ตั้งอยู่โดดเดี่ยว หรือเปรียบได้กับการมีชีวิตอยู่ในคุก หากแต่ผู้คนในค่ายผู้ลี้ภัยได้ใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสาร การเคลื่อนไหว

ทางการเมืองของกลุ่มเฉพาะ แสดงอัตลักษณ์ หรือเพื่อสร้างและรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้คนในค่ายผู้ลี้ภัยและชุมชนอื่นที่อยู่รอบๆ พื้นที่และที่อยู่ไกลออกไป เครือข่ายจึงมีบทบาทสำคัญสำหรับผู้ลี้ภัยตั้งแต่ก่อนการเข้ามา/ระหว่างที่อาศัยอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยหรือแม้แต่ออกจากพื้นที่ค่ายผู้ลี้ภัยเพื่อไปตั้งรกรากในสังคมใหม่

unaru

การศึกษาค่ายผู้ลี้ภัยและอาณาบริเวณผ่านการไหลเวียนได้สะท้อนให้เห็นว่าค่ายผู้ลี้ภัยและพื้นที่ชายแดนนั้นไม่หยุดนิ่ง หรือจำกัดอยู่แค่ในเขตแดนของรัฐใดรัฐหนึ่งเท่านั้น แต่มีพลวัตและเป็นอาณาบริเวณที่ถูกปรับเปลี่ยนมีลักษณะยืดหยุ่นและไม่หยุดนิ่งตายตัว การไหลเวียนซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของปฏิสัมพันธ์และการต่อสู้ต่อรองระหว่างผู้คน องค์กรระหว่างประเทศ และรัฐไทย ได้นำไปสู่การประกอบสร้างพื้นที่ค่ายผู้ลี้ภัยขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลาเวลากว่าสามสิบปีนับจากการจัดตั้งค่ายผู้ลี้ภัยอย่างเป็นทางการ การตั้งคำถามถึงบริบททางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของพื้นที่ชายแดนท่ามกลางการไหลเวียนของสิ่งต่างๆ ข้ามเขตแดนรัฐนี้ ชี้ให้เห็นว่าการต่อสู้ต่อรองในการสร้างพื้นที่และการใช้ชีวิตของผู้คนในอาณาบริเวณชายแดนนั้นไม่ได้ดำรงอยู่ภายใต้การควบคุมของอำนาจรัฐแต่เพียงอย่างเดียว และการไหลเวียนนั้นได้ทำให้ผู้ลี้ภัยมิใช่บุคคลที่เปื่อยเปล่าเสียทีเดียว หากแต่สามารถปรับเปลี่ยน เคลื่อนย้าย และผนวกเอาเครือข่ายของอำนาจและความช่วยเหลือต่างๆ เข้ามาในอาณาบริเวณค่ายผู้ลี้ภัย และทำให้ค่ายผู้ลี้ภัยนั้นเป็นเสมือนพื้นที่เชื่อมต่อมากกว่าที่จะเป็นพื้นที่คุมขังกักกัน

การไหลเวียนได้แทรกซึมอาณาบริเวณของรัฐและค่ายผู้ลี้ภัย และทำให้บริเวณที่ว่านี้เป็น “พื้นที่ยกเว้น” ไม่ใช่เพราะว่ารัฐชาติป้ดตยเป็นผู้กำหนดความเป็นไปของมันแต่เพียงผู้เดียว หากแต่เพราะว่ามันถูกทำให้เป็นพื้นที่ยกเว้นจากการปะทะสังสรรค์ของอำนาจเฉกเช่นเดียวกับการปกครองในระบบโลก เพราะท่ามกลางการไหลเวียนที่ว่านี้ไม่มีใครควบคุมพื้นที่ดังกล่าวได้ทั้งหมด การศึกษาพื้นที่ค่ายผู้ลี้ภัย และอาณาบริเวณผ่านการไหลเวียนของผู้คนทำให้เราได้เข้าใจพื้นที่และอาณาบริเวณชายแดน ที่ไม่ใช่เพียงการมองแบบเอารัฐเป็นศูนย์กลางและชายแดนเป็นชายขอบของการศึกษาเท่านั้น หากแต่ทำให้เราหลุดออกไปจากรอบแนวคิดดังกล่าวที่มองไม่เห็นถึงตัวตนและพลวัตในพื้นที่ชายแดน

(van Schendel 2005) รวมถึงความสัมพันธ์ทางสังคมที่ซับซ้อนระหว่างชุมชนผู้ลี้ภัยและชุมชนอื่นรอบๆ ค่ายผู้ลี้ภัย หรือข้ามพรมแดนออกไป และเมื่อเราปรับมุมมองและวิถีวิทยาของการวิจัยพื้นที่พรมแดนเสียใหม่เราจะพบว่าผู้ลี้ภัยนั้นเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ทางสังคมและชุมชนข้ามพรมแดน (Keyes 2002)

รายการอ้างอิง

เอกสารภาษาอังกฤษ

- Abourahme, Nasser and Sandi Hilal. 2009. "The Production of Space, Political Subjectification and the Folding of Polarity: The case of Deheishe camp, Palestine." Paper presented at "Peripheries: Decentering urban theory" Conference, University of California, Berkeley, 5-7 February.
- Agamben, Giorgio. 1995. "We Refugee." *Symposium* 49 (2): 114-119.
- Agamben, Giorgio. 1998. *Homo Sacer: Sovereign power and bare life*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Agamben, Giorgio. 2005. *State of Exception*. Chicago: University of Chicago Press.
- Agier, Michel. 2011. *Managing the Undesirables: Refugee camps and humanitarian government*. Cambridge: Polity Press.
- Appadurai, Arjun. 2003. "Sovereignty without Territoriality: Notes for a postnational geography." In *The Anthropology of Place and Space: Locating culture*, edited by Setha M. Low and Denise Lawrence-Zuniga, 337-49. Oxford: Blackwell.
- The Border Consortium. 1984. *Report on Joint Relief Programme for Displaced Persons in Thailand*. Bangkok: The Border Consortium.
- The Border Consortium. 2015. *The Border Consortium Programme Report*. Bangkok: The Border Consortium .
- Bowles, Edith. 1998. "From Village to Camp: Refugee camp life in transition on the Thailand-Burma Border." *Forced Migration Review* 2: 11-14.
- Castells, Manuel. 1996. *The Information Age: Economy, society, and culture Vol.1: The Rise of Network Society*. Oxford: Blackwell.
- Diken, Bulent. 2004. "From Refugee Camps to Gated Community: Biopolitics and the end of the city." *Citizenship Studies* 8(1): 83-106.

- Hansen, Thomas Blom and Finn Stepputat. 2005. *Sovereign Bodies: Citizens, migrants and states in the postcolonial world*. Princeton and Oxford: Princeton University Press.
- Harrell-Bond, Barbara. 1986. *Imposing Aid: Emergency assistance to refugees*. Oxford: Oxford University Press.
- Keyes, Charles. 2002. " 'The Peoples of Asia'—Science and politics in the classification of ethnic groups in Thailand, China and Vietnam." *The Journal of Asian Studies* 61(4): 1163-1120.
- Lee, Sang Kook. 2012. "Scattered but Connected: Karen refugees' networking in and beyond Thailand-Burma borderland." *Asian and Pacific Migration Journal* 21(2): 263-285.
- McConachie, Kirsten. 2014. *Governing Refugees: Justice, order and legal pluralism*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Ong, Aihwa. 2006. *Neoliberalism as Exception: Mutation in citizenship and sovereignty*. Durham, NC: Duke University Press.
- Owens, Patricia. 2010. "Reclaiming 'Bare Life'? Against Agamben on Refugees." *International Relations* 23 (4): 567-82.
- Rajah, Ananda. 2002. "A Nation of Intent in Burma: Karen ethno-nationalism, nationalism and narrations of nation." *The Pacific Review* 15(4): 517-537.
- Rajaram, Prem Kumar and Carl Grundy-Warr. 2004. "The Irregular Migrant as Homo Sacer: Migration and detention in Australia, Malaysia and Thailand." *International Migration* 42 (1): 33-64.
- Rangkla, Prasert. 2013. "Refugee and Emplacement through Buddhism: Karen refugees and religious practice in a Northwestern border town on Thailand." *The Asia Pacific Journal of Anthropology* 14(1), 8-22.
- Sassen, Saskia. 2011. "Bordering Capabilities: Beyond National Border." Keynote presentation, BRIT XI, Geneva, 6–9 September.

- Tangseefa, Decha. 2006. "Taking Flight in Condemned Grounds: Forcibly displaced Karens and the Thai-Burmese in-between spaces." *Alternative* 31, 405-429.
- van Schendel, Willem. 2005. "Spaces of Engagement: How borderlands, illegal flows, and territorial states interlock." In *Illicit Flows and Criminal Things: States, borders, and the other side of globalization*, edited by Willem van Schendel and Itty Abraham, 38-68. Bloomington: Indiana University Press.

เอกสารออนไลน์

- The Border Consortium. 2013. *The Border Consortium Letter*. <http://www.theborderconsortium.org/media/58815/e-letter-issue-19.pdf>
- Burma Link. 2015. "Repatriation of Refugees." *Burma Link Website*. <http://www.burmalink.org/background/recent-developments/repatriation-of-refugees/>, Accessed 22 October 2015.
- The Committee for Coordination of Services to Displaced Persons in Thailand (CCSDPT). "About." *CCSDPT Website*. <http://www.ccsdpt.org/#about>. Accessed 1 July 2017.
- Deardorff, Sarah. 2009. "How Long is too Long? Questioning the Legality of Long-term Encampment through a Human Rights Lens." Refugees Studies Centre Working Paper No. 54, Oxford University. Accessed 22 October 2015. <https://www.rsc.ox.ac.uk/files/publications/working-paper-series/wp54-how-long-too-long-2009.pdf>.
- Horstmann, Alexander. 2010. "Confinement and Mobility: Transnational ties and religious networking among Baptist Karen at the Thailand-Burma Border."_MMG Working Paper 10-16. Accessed 22 October 2015. http://www.mmg.mpg.de/fileadmin/user_upload/documents/wp/WP_10-16_Horstmann_Confinement-and-Mobility.pdf.
- Milner, James and Gil Loescher. 2011. "Responding to Protracted Refugee Situation: Lessons from a decade of discussion." Forced Migration Policy Brief 6.

Accessed 1 July 2017 <https://www.rsc.ox.ac.uk/files/files-1/pb6-responding-protracted-refugee-situations-2011.pdf>

Napier-Moore, Rebecca. 2005. "Entrenched Relations and the Permanence of Long-term Refugee camp Situations." Sussex Migration Working Paper No. 28, University of Sussex. Accessed 22 October 2015. <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=mwp28.pdf&site=252>.

Saw, David. 2012. "The Repatriation Issue." *Burma Issue*. Accessed 22 October 2015. <http://www.burmalibrary.org/docs14/BI-2012-08.pdf>.

United Nations High Commissioner for Refugees. 2014. *World at War: UNHCR global trends forced displacement in 2014*. Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees. <http://unhcr.org/556725e69.pdf>.